

Slovníček niektorých pojmov z oblasti elektronických komunikácií (predtým známej ako oblasť telekomunikácií)

Redakčná pozn.: Ambíciou autorov tohto skromného diela je zrozumiteľnou formou predostrieť poslancom Národnej rady Slovenskej republiky, ale aj širšej verejnosti definície niektorých pojmov, dôležitých na pochopenie obsahu a zmyslu novej úpravy elektronických komunikácií. Ide o pojmy, ktoré zákon o elektronických komunikáciách používa, ale nedefinuje; pojmy, ktorých legálna (zákonná) definícia môže byť pre osobu profesionálne činnú v inej oblasti príliš komplikovaná; ako aj o pojmy často používané v praxi, hoci ich vo všeobecne záväznom právnom predpise nenájdete.

Pevne veríme, že Vám tento slovníček pomôže nadobudnúť alebo zlepšiť si základnú orientáciu v oblasti, v ktorej dnešné myšlienky najlepších vizionárov sú už zajtrajšou bežnou realitou pre nás spotrebiteľov a ktorá do značnej miery určuje budúci vývoj ľudskej spoločnosti ako takej. Na úžasné výdobytky elektronických komunikácií, pre generácie našich predchodcov absolútne nepredstaviteľné, si snád' až prirýchlo zvykáme ako na čosi úplne samozrejme. Našou snahou preto je, aby ste pri schvaľovaní návrhu zákona o elektronických komunikáciách, ale aj pri Vašich budúcich profesných a osobných rozhodnutiach mysleli vždy aj na podporu rozvoja informačnej spoločnosti v prospech jasnej budúcnosti Slovenska.

Alternatívny komunikačný podnik:

Podnik elektronickej komunikácie, ktorý začal s poskytovaním služieb >užívateľom< po liberalizácii telekomunikačného trhu v danom štáte, teda prakticky od nuly v situácii, keď bývalý štátny monopolný podnik stále ovládal či ovláda trh. S ohľadom na ekonomickú silu bývalého monopolu je preto alternatívny komunikačný podnik bez podpory regulačného orgánu (v SR je to Telekomunikačný úrad SR, *d'alej len „TÚ SR“*) prakticky odkázaný na zánik. V západnej Európe začal proces liberalizácie v roku 1984 vo Veľkej Británii, vo väčšine európskych štátov bol ale telekomunikačný trh (v novej terminológii trh elektronických komunikácií) liberalizovaný až v 90. rokoch. V SR je tento trh *de jure* úplne liberalizovaný od 1.1.2003, *de facto* ale konkurencia vo >verejnej telefónnej službe< na pevnom mieste stále neexistuje.

Špecifickou kategóriou nových komunikačných podnikov sú mobilní operátori, ktorí sú z hľadiska nástupu na trh v rovnakej pozícii ako alternatívne komunikačné podniky. Nakoľko ale mobilný segment rastie najrýchlejšie spomedzi všetkých segmentov elektronickej komunikácie, absorbuje najväčšie investície, ktoré sa už aj v SR počítajú v desiatkach miliárd slovenských korún a bol liberalizovaný v čase, keď najrýchlejšia fáza jeho rozvoja ešte len mala nasledovať, mnohí mobilní operátori sa už na trhu etablovali natoľko, že počtom zákazníkov a prípadne aj obratom z komunikačných služieb predstihli bývalý monopolný štátny telekomunikačný podnik.

Benchmarking:

Metóda určenia cien na relevantnom trhu so zohľadnením cien na porovnateľných konkurenčných trhoch, bez zložitých výpočtov >ekonomicky oprávnených nákladov<. Porovnateľnými cenami sa pritom rozumejú veľkoobchodné a maloobchodné ceny iných podnikov na tom istom (t.j. domácom) relevantnom trhu, ale aj ceny na porovnateľných trhoch v zahraničí, najmä v štátoch s podobným stavom a dynamikou vývoja príslušného relevantného trhu. Metóda benchmarkingu býva označovaná aj

ako metóda zdravého sedliackeho rozumu. V porovnaní s konkurenčnou metódou výpočtu *>ekonomicky oprávnených nákladov<* je totiž podstatne rýchlejšia a trhovo orientovaná, nakoľko zohľadňuje aktuálny a reálny ekonomický stav na trhu.

Trh ekonomických komunikácií sa vyvíja veľmi rýchlo a logicky si teda často vyžaduje aj rýchle a efektívne rozhodnutie. Prostredníctvom klasickej metódy výpočtu *>ekonomicky oprávnených nákladov<* je ale problematické dospieť k efektívnemu rozhodnutiu o *>nákladovo orientovaných cenách<* dokonca aj v prípadoch, ak je už na prvý pohľad zrejmé, že cena účtovaná *>významným podnikom<* je nezmyselná (napr. v prípade, ak je veľkoobchodná cena vyššia ako maloobchodná cena). Metódou benchmarkingu sa práve v takýchto prípadoch dá dosiahnuť operatívna náprava najhorších deformácií, pričom priestor na detailnú analýzu *>ekonomicky oprávnených nákladov<* je ponechaný.

Zákon č. 18/1996 Z.z. o cenách v znení neskorších predpisov pojem benchmarking síce výslovne nepoužíva, upravuje ale spôsoby úradného určenia cien a vecného usmerňovania cien, ktorých použitie je s metódou benchmarkingu kompatibilné.

Pre úplnosť je potrebné dodať, že metóda benchmarkingu je v niektorých špecifických prípadoch cenovej regulácie nepoužiteľná. Je to tak najmä v prípade regulácie povinnosti prispievať na účet *>univerzálnej služby<*. Z účtu *>univerzálnej služby<* sa totiž uhrádzajú nie všetky náklady na *>univerzálnu službu<*, ale len *>čisté náklady<*, ktoré možno určiť len analýzou *>ekonomicky oprávnených nákladov<*.

Čisté náklady:

Pojem čisté náklady používa návrh zákona o elektronických komunikáciách (*d'alej len „Zákon o EK“*) výhradne v súvislosti s inštitútom *>univerzálnej služby<*, ktorého úprava má byť Zákonom o EK zásadne zmenená. Predmetný pojem nie je v právnom poriadku SR vymedzený a jeho definíciu neobsahuje ani návrh Zákona o EK. Pri jeho definovaní musíme preto vychádzať z pojmu náklad, vymedzeného zák. č. 431/2002 Z.z. o účtovníctve.

Nákladom sa rozumie zníženie ekonomických úžitkov účtovnej jednotky v účtovnom období.

Použitím pojmu čisté náklady chcel zjavne navrhovateľ Zákona o EK zdôrazniť, že v práve elektronických komunikácií nie sú na účely cenotvorby *>významného podniku<* určeného na poskytovanie *>univerzálnej služby<* a bezprostredne súvisiacej povinnosti ostatných podnikov prispievať na účet *>univerzálnej služby<* rovnako relevantné všetky nákladové položky v účtovníctve, ale len tie z nich, ktoré Zákon o EK uznáva ako oprávnené zložky regulovanej ceny. Prevzatím pojmu čisté náklady z anglickej právnej terminológie sa tak v práve elektronických komunikácií zavádza nový pojem, ktorý bude musieť reálnym obsahom naplniť v svojej aplikačnej praxi TÚ SR, a to najmä s poukazom na súčasný pojem *>ekonomicky oprávnené náklady<*.

Efektívna súťaž:

Efektívnou súťažou sa rozumie stav na relevantnom trhu, charakteristický účasťou viacerých navzájom si konkurujúcich podnikateľov, z ktorých ani jeden nie je v dominantnom postavení. Efektívnou súťažou je teda v praxi ťažko dosiahnuteľný

ideál dokonalej konkurencie na trhu, bez existencie akéhokoľvek *>významného podniku<*. Cieľom štátu ako regulátora trhu je čo najviac sa takémuto ideálnemu stavu na prospech *>užívateľov<* priblížiť.

Pojem efektívna súťaž je alternatívnym prekladom anglického pojmu effective competition, dohodnutým medzi TÚ SR a PMÚ SR v rámci pripomienkového konania pred predložením návrhu Zákona o EK do NR SR. Je namieste podotknúť, že takýto rozdielny preklad toho istého pojmu je značne neobvyklým riešením, v prípade práva elektronických komunikácií o to viac, že regulačný rámec EÚ z roku 2002 preberá v rámci prirodzenej konvergencie s tzv. súťažným právom (právom na ochranu hospodárskej súťaže) súčasne s inštitútmi súťažného práva aj jeho terminológiu. Slovenská právna terminológia súťažného práva používa ako ekvivalent predmetného anglického pojmu pojem podstatná súťaž, ktorý má v súčasnosti v aplikačnej praxi Protimonopolného úradu SR a všeobecných súdov už ustálený význam. S prihliadnutím k rovnakému pôvodu by mal mať aj elektronicko-komunikačný pojem efektívna súťaž rovnaký obsah ako analogický súťažný pojem. S ohľadom na spomenutý rozdielny preklad, ako aj z dôvodu, že každý z týchto pojmov bude aplikovaný rozdielnym orgánom verejnej správy, je ale predpoklad, že aj ich výklad a aplikácia bude odlišná. To je ostatne aj cieľom spomenutej diskutabilnej dohody medzi TÚ SR a PMÚ SR o rozdielnom preklade materského anglického pojmu.

Ekonomicky oprávnené náklady:

Náklady *>významného podniku<*, uznané zákonom alebo rozhodnutím TÚ SR vydaným na základe zákona a v jeho medziach ako dôvodne a efektívne vynaložené na poskytovanie regulovanej elektronickej komunikačnej služby alebo elektronickej komunikačnej siete. Analýza ekonomicky oprávnených nákladov je jednou z metód stanovenia *>nákladovo orientovaných cien<*. Najmä v prípade bývalých štátnych monopolov je ale často problematické vyčleniť z účtovníctva podniku efektívne a neefektívne vynaložené náklady, preto je proces stanovenia *>nákladovo orientovaných cien<* prostredníctvom tejto metódy zvyčajne časovo veľmi náročný.

Individuálna voľba čísla:

Spôsob *>výberu podniku<*, pri ktorom *>účastník<* verejnej telefónnej služby pred každým volaním, uskutočnením prostredníctvom *>alternatívneho komunikačného podniku<*, musí najprv zadať kód výberu podniku, potom spravidla autorizačný kód (PIN) a až nakoniec môže voľiť predvoľbu a užívateľské číslo. V SR je kód výberu podniku štvorciferný a má tvar (0)10xy, kde x a y sú číslice od 0 do 9. PIN je tiež spravidla štvorciferný. Pre svoju komplikovanosť je individuálna voľba čísla vhodná prakticky len na príležitostné uskutočnenie jednotlivého volania do destinácie s vysokou tarifou, nie však na pravidelné telefonovanie. Aj zahraničné skúsenosti potvrdzujú, že možnosť individuálnej voľby čísla na rozdiel od *>predvoľby čísla<* nemá potenciál osloviť širší okruh *>účastníkov<*.

Koncový užívateľ:

>Užívateľ<, ktorý jemu poskytnutú službu ďalej neposkytuje tretej osobe. Odlíšenie koncového užívateľa od *>účastníka<* je v návrhu Zákona o EK riešené neprehľadne

až zmätočne (pozri definíciu pojmu >účastník<).

Podľa návrhu Zákona o EK má byť koncový užívateľ aj spotrebiteľom, čo je ale podľa súčasnej koncepcie pojmov >užívateľ<, koncový užívateľ a >účastník< v nesúlade so zák. č. 634/1992 Zb. o ochrane spotrebiteľa v znení neskorších predpisov. Podľa §2 ods. 2 a 3 cit. zákona je totiž spotrebiteľom zásadne fyzická osoba – nepodnikateľ a právnická osoba len vtedy, ak vystupuje voči predávajúcemu (poskytovateľovi služieb) rovnako v pozícii nepodnikateľa. Návrh Zákona o EK ale považuje za koncových užívateľov tak podnikateľov ako aj nepodnikateľov. Z rovnakých dôvodov je problematické aj označenie koncového užívateľa za diváka rozhlasových a televíznych programových služieb.

Metalický skrúcaný pár:

Hlavný stavebný prvok >verejnej telefónnej siete<, využívanej na poskytovanie >verejnej telefónnej služby< na pevnom mieste. Výstavba >verejnej telefónnej siete< s použitím technológie metalických skrúcaných párov prebiehala desiatky rokov. Ide o unikátne zariadenie, nakoľko v žiadnom štáte nie je akýkoľvek ďalší podnik z časových a technologických dôvodov schopný postaviť konkurenčnú sieť s tak rozsiahlym pokrytím a rovnakou funkcionalitou. Hoci ide o prekonanú technológiu, na poskytovanie >verejnej telefónnej služby< na pevnom mieste je a prinajmenšom v strednodobom horizonte aj zostane stále vhodná. Technologický rozvoj navyše umožnil využitie siete založenej na metalických skrúcaných pároch aj na poskytovanie niektorých dátových služieb (napr. fax, vytáčané pripojenie do siete internet (dial-up), adsl).

Nákladovo orientované ceny:

Regulované ceny, stanovené tak, aby zachovali právo >významného podniku< na primeranú návratnosť vloženého kapitálu súčasne s podporou rozvoja liberalizácie trhu. Nákladovo orientované ceny bývajú najčastejšie stanovené na základe analýzy >ekonomicky oprávnených nákladov< alebo prostredníctvom metódy >benchmarkingu<.

Neverejná elektronická komunikačná sieť:

Komunikačná sieť určená výhradne pre potreby uzavretej skupiny osôb, ktorá nie je verejne prístupná. Využívanie neverejnej elektronickej komunikačnej siete je vždy viazané na splnenie osobitnej podmienky (napr. obmedzenie na internú komunikáciu medzi pobočkami toho istého >užívateľa<, členstvo v občianskom združení alebo v záujmovom združení právnických osôb, fyzická prítomnosť na určitom presne lokalizovanom mieste a pod.).

Predvoľba čísla:

Spôsob >výberu podniku<, pri ktorom si >účastník< verejnej telefónnej služby môže zvoliť, aby všetky jeho volania určitého druhu (napr. medzimestské volania alebo medzinárodné volania) boli smerované a uskutočňované prostredníctvom >alternatívneho komunikačného podniku<, a to bez nutnosti zadať akýkoľvek prístupový kód.

Nakoľko *>individuálna voľba čísla<* je pre rezidenčný trh nepraktická, zahraničné skúsenosti preukázali, že práve zavedenie predvoľby čísla je tým zlomovým momentom, kedy liberalizáciu verejnej telefónnej služby na pevnom mieste reálne začínajú využívať aj domáci *>účastníci<* a malé firmy (tzv. rezidenčný trh), ktorí si nemôžu dovoliť investície do vlastného zariadenia zabezpečujúceho smerovanie volania do siete *>alternatívneho komunikačného podniku<*..

Primeraný zisk:

Primeraná návratnosť kapitálu vloženého do podnikania v oblasti elektronických komunikácií *>významným podnikom<*. Posudzuje sa v rámci stanovenia *>nákladovo orientovaných cien<*.

Prepojenie:

Vzájomné spojenie jednotlivých *>verejných elektronických komunikačných sietí<*, nevyhnutné na komunikáciu *>užívateľov<* rôznych podnikov elektronickej komunikácie. S ohľadom na dôležitosť a komplexnosť problematiky je povinnosť prepojiť sa pre väčšinu podnikov uložená priamo zákonom, pre *>významné podniky<* dokonca za pomerne presne vymedzených podmienok. Súvisiaca pôsobnosť TÚ SR skúmať splnenie týchto zákonných podmienok a v prípade zistenia rozporu ukladať povinnosť nápravy je jednou z vôbec najdôležitejších úloh, ktoré má TÚ SR vykonávať podľa nového Zákona o EK.

Služby prepojenia:

Pojem služby *>prepojenia<* nemá právny základ v Zákone o EK ani v praxi elektronických komunikácií a vychádza z nesprávnej aplikácie inštitútu *>prepojenia<*. *>Prepojenie<* nie je totiž elektronická komunikačná služba, ale povinnosť stanovená zákonom. Namiesto pojmu služby prepojenia by preto mal byť používaný pojem *>prepojenie<*, resp. práva a povinnosti súvisiace s *>prepojením<*.

Technologická neutralita:

Regulácia vzťahov v oblasti elektronických komunikácií bez ohľadu na technológiu použitú pri výstavbe a prevádzke *>verejných elektronických komunikačných sietí<* a pri poskytovaní verejných elektronických komunikačných služieb. Na rozdiel od predchádzajúcej odvetvovej úpravy zaviedol nový regulačný rámec EÚ pre oblasť elektronických komunikácií z roku 2002 jednotný prístup k regulovaným sieťam a službám, pričom ako zjednocujúce kritérium sa zohľadňuje charakteristika služby, ktorú má ako výstup k dispozícii *>užívateľ<*. S ohľadom na zásadné rozdiely v stupni liberalizácie, ale aj v objektívnych technických možnostiach jednotlivých regulovaných trhov však nový regulačný rámec definuje aj pomerne početný okruh inštitútov, ktoré sú relevantné len na určitých trhoch (napr. uvoľnený prístup k účastníckemu vedeniu, známejší pod anglickou skratkou ULL (unbundled local loop) sa uplatňuje len vo verejnej telefónnej sieti na pevnom mieste, a nie v mobilnej verejnej telefónnej sieti).

Účastník:

Pojem účastník sa v aktuálnom znení návrhu Zákona o EK (po problematickom zásahu Legislatívnej rady vlády do definície tohto pojmu) veľmi nevhodne odvodzuje nie od pojmu >užívateľ<, ale od pojmu >koncový užívateľ<. Pritom jediné odlišenie účastníkov od ostatných >koncových užívateľov< je v tom, že účastník zmluvu o pripojení už uzavrel, na rozdiel od >koncového užívateľa<, ktorý jej uzavretie ešte len môže požadovať. Takáto definícia účastníka sa dostala do priameho rozporu so zakotvením jeho práv a povinností. Účastníkom (po anglicky subscriber) má byť totiž podľa logiky regulačného rámca EÚ z roku 2002, osobitne smernice 2002/22/EC o povinnosti univerzálnej služby, ale aj podľa logiky ostatných ust. návrhu Zákona o EK, najmä § 15 až 29 a § 39 až 49 akýkoľvek subjekt vzťahov v oblasti elektronických komunikácií, ktorý uzavrel zmluvu o pripojení v pozícii >užívateľa<. >Koncovým užívateľom< (anglicky „end user“) má však byť len ten účastník, ktorý požíva ochranu podľa zákona o ochrane spotrebiteľa, resp. smernice o >univerzálnej službe< (pozri tiež definíciu pojmu >koncový užívateľ<).

Univerzálna služba:

Okruh základných elektronických komunikačných služieb (najmä verejná telefónna služba na pevnom mieste, ale aj zabezpečenie primeranej dostupnosti verejných telefónnych automatov, faxový prenos, bezplatný prístup k jednotnému číslu tiesňového volania 112 a pod.) ktorých rovnakú dostupnosť na celom území SR zabezpečuje vo verejnom záujme prostredníctvom TÚ SR štát. Poskytovanie univerzálnej služby musí byť teda zo zákona zabezpečené aj na miestach, kde nie je ziskové.

Povinnosť poskytovať univerzálnu službu TÚ SR spravidla uloží bývalému monopolnému štátnemu operátorovi, nakoľko s ohľadom na unikátnosť >verejnej telefónnej siete< založenej na technológii >metalického skrúcaného páru< disponuje zďaleka najlepšimi podmienkami na jej poskytovanie. Na krytie >čistých nákladov< univerzálnej služby sa vytvára účet univerzálnej služby, na ktorý prispievajú spravidla všetci poskytovatelia verejnej telefónnej služby a v prípade extenzívneho riešenia použitého v návrhu Zákona o EK dokonca všetky podniky elektronickej komunikácie.

Užívateľ:

Právnická osoba alebo fyzická osoba, ktorá využíva alebo požaduje využitie >verejnej elektronickej komunikačnej služby<. V terminológii návrhu Zákona o EK sa tento pojem do značnej miery prelína s pojmami >účastník< a >koncový užívateľ<.

Verejná elektronická komunikačná sieť:

Funkčná sústava komunikačných zariadení prevádzkovaná jedným a tým istým podnikom elektronickej komunikácie, slúžiaca na poskytovanie elektronických komunikačných služieb >užívateľom<. Z okruhu >užívateľov< nesmie byť vopred vylúčená žiadna osoba, s výnimkou presne stanoveného okruhu prípadov (technická neuskutočniteľnosť, neplatiči).

Verejná telefónna sieť:

>Verejná elektronická komunikačná sieť< slúžiaca prioritne na poskytovanie služieb hlasovej komunikácie a v súčasnosti čoraz viac aj na dátové služby. Verejná telefónna sieť slúžiaca na poskytovanie >verejnej telefónnej služby< na pevnom mieste je založená na technológii >metalického skrúcaného páru< a mobilná verejná telefónna sieť na technológii GSM, najdôležitejšej elektronickej komunikačnej technológii konca 20. storočia, ktorá nepochádza z USA, ale z Európy.

Verejná telefónna služba:

Služba hlasovej komunikácie poskytovaná prostredníctvom >verejnej telefónnej siete<. Podľa použitej technológie rozlišujeme verejnú telefónnu službu na pevnom mieste a mobilnú verejnú telefónnu službu.

Výber podniku:

Možnosť >účastníka<, ktorý využíva služby bývalého monopolného podniku verejnej telefónnej služby na pevnom mieste, aby bez nutnosti výmeny telefónu alebo inštalácie dodatočných zariadení využíval popri týchto službách alebo aj namiesto nich služby >alternatívnych komunikačných podnikov<. Výber podniku sa uskutočňuje v podobe >individuálnej voľby čísla< alebo >predvoľby čísla<, pričom tieto spôsoby výberu môžu byť aj kombinované.

Významný podnik:

Podnik, ktorý má na relevantnom trhu také postavenie, že nie je vystavený >efektívnej súťaži< a s ohľadom na svoj ekonomický vplyv sa môže v podstatnom rozsahu správať nezávisle tak od konkurencie, ako aj od svojich >užívateľov<. Pod nezávislým správaním rozumieme napr. vynucovanie si neprimeraných podmienok alebo dočasné zníženie cien pod úroveň nákladov s cieľom doviesť kapitálovo slabšie vybavených konkurentov k bankrotu. Podnik môže byť v postavení významného podniku aj spolu s iným podnikom, ktorý s ohľadom na majetkové prepojenie buď ovláda on alebo ktorý ovláda jeho.

Relevantným trhom je trh, na ktorom sú poskytované zhodné alebo vzájomne zastupiteľné produkty, napr. služby, pričom sa vždy posudzuje priestorový a časový súbeh ich poskytovania. Zoznam relevantných trhoch stanovuje Európska komisia, pričom v súčasnosti je ich stanovených na úrovni maloobchodu 7 (trh prístupu do >verejnej telefónnej siete<, trh miestnych a medzimestských volaní, trh medzinárodných volaní, pričom všetky vyššie uvedené trhy sú určené osobitne pre rezidenčných a nerezidenčných zákazníkov, a ako posledný trh minimálneho súboru prenajatých okruhov) a na úrovni veľkoobchodu 11 (napr. trh odchádzajúcich volaní, trh prichádzajúcich volaní, trh uvoľneného prístupu k účastníckym vedeniam a pod.).